

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กปฐมวัยเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า เป็นความหวังของครอบครัวและผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ อนาคตของประเทศชาติจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างเหมาะสมกับวัย จะส่งผลให้เด็กเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ และพัฒนาการตามวัยขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ผู้ปกครองจึงเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กกับมากที่สุด การที่ผู้ปกครองให้ความรัก ความอบอุ่นและให้การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสมจะช่วยให้เด็กเติบโตและมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ ดังที่ Beaty (1998) ได้กล่าวว่า ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็กทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผู้ปกครองเปรียบเสมือนครูคนแรกของลูก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับอนุบาลจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด

สภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้พ่อแม่มีเวลาให้กับลูกน้อยลง ทำให้เด็กขาดการเลี้ยงดูกลมกล่อม และมีผลทำให้รูปแบบการดูแลเด็กปฐมวัยเปลี่ยนไป (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2546) ข้อมูลจากรายงานสภาพปัญหาการดำเนินการพัฒนาเด็กปฐมวัย 2547 พบว่า โดยภาพรวมเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มพัฒนาการล่าช้าในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม ซึ่งเป็นผลจากการอบรมเลี้ยงดูโดยครอบครัว เนื่องจากพ่อแม่ไม่มีโอกาสในการเรียนรู้วิธีการเป็นพ่อแม่ที่ดีและวิธีปฏิบัติตนกับเด็กที่ถูกต้อง และไม่ให้ความสำคัญในการดูแลเด็กด้วยตนเอง ปล่อยให้เด็กอยู่กับญาติหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะยาว พ.ศ. 2550-2559 ด้านยุทธศาสตร์การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้กำหนดแนวทางด้านยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม โดยการสร้างกระแสให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและเฝ้าระวังพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนพ่อแม่ผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย และมีส่วนร่วมกับ

บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กในการดูแลเด็กในชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) สอดคล้องกับ รายงานความก้าวหน้าการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ปี 2551-2552 ที่ให้ความสำคัญในเรื่อง การจัดกิจกรรมพัฒนาพ่อแม่ผู้ปกครองให้มีความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างถูกต้อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีประโยชน์อย่างยิ่งทั้งต่อผู้ปกครอง ครู และเด็ก Epstein (1997) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาแบบประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง โดยแบ่งเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่ 1) การอบรมเลี้ยงดู (parenting) คือ การช่วยผู้ปกครองให้ได้รับการพัฒนาทักษะและความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก 2) การติดต่อสื่อสาร (communicating) คือ การรับทราบและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้การสื่อสารแบบทางเดียวและการสื่อสารแบบสองทาง 3) การเป็นอาสาสมัคร (volunteering) คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามาเป็นอาสาสมัครด้วยวิธีการรับสมัครและการฝึกอบรมผู้ปกครอง รวมถึงการจัดสรรเวลาเพื่อความสะดวกของผู้ปกครองในการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ (learning at home) คือ การให้ข้อมูลและการจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ที่บ้านให้แก่เด็ก 5) การตัดสินใจ (decision making) คือ การให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เป็นผู้นำและเป็นตัวแทนในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ปกครองอื่น และ 6) การร่วมมือกับชุมชน (collaborating with community) คือ การนำทรัพยากรและการบริการที่มีในชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในโรงเรียน นอกจากนี้ Rasinski (2000) แบ่งการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านกับโรงเรียนไว้ระดับ 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ผู้ปกครองเป็นผู้สังเกตการณ์ เป็นระดับที่ต่ำที่สุดของการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่รับข้อมูลข่าวสารและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนผ่านการพูดคุยกับเด็ก การอ่านจดหมายข่าว หรือเอกสารต่างๆ ที่เป็นการสื่อสารทางเดียวที่ส่งไปที่บ้าน

ระดับที่ 2 ผู้ปกครองเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้ปกครองสื่อสารข้อมูลกับครูในลักษณะของการสื่อสารสองทางผ่านโทรศัพท์ สมุดสื่อสาร จดหมาย และการประชุมผู้ปกครอง

ระดับที่ 3 ผู้ปกครองเป็นผู้มีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น หรือเข้ามาเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน

ระดับที่ 4 ผู้ปกครองเป็นผู้สนับสนุน เป็นระดับที่สูงที่สุดของการมีส่วนร่วม โดยผู้ปกครองและครูทำงานร่วมกันในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2551) มีภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับจัดการศึกษาปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่มุ่งพัฒนาความพร้อมแก่เด็กวัย 3-5 ปี ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มีการจัดทำกรอบมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาเด็ก และ 3) คุณภาพเด็ก โดยในมาตรฐานที่ 1 ด้านการบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก ตัวบ่งชี้ที่ 1.5 ด้านการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม มุ่งเน้นให้มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชุมชน ระหว่างพ่อแม่ หัวหน้าศูนย์ ครูผู้ดูแลเด็ก ครูพี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, 2555) จากการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลของนิภาพรรณ หงษ์ชูเกียรติ (2544) พบว่า ผู้บริหารและผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่พบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครองและด้านการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากผู้ปกครองไม่มีเวลา มีรายได้น้อย และไม่ให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็ก นอกจากนี้รายงานความก้าวหน้าการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ปี 2551-2552 ได้รายงานถึงสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ปฐมวัย และมีข้อเสนอที่เป็นประเด็นสำคัญที่ควรเร่งดำเนินการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย ควรมีการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก ของเด็กในช่วงอายุระหว่าง 3-5 ปี ในเรื่องการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก โดยเน้นให้มีการจัดกิจกรรมแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีมากขึ้น และเหมาะสมกับวัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน (mutual support group process) เป็นกระบวนการที่ได้รับการพัฒนาในปี 2003 โดยศูนย์สุขภาพจิตในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เมืองลอสแอนเจลิส แผนกจิตวิทยา โดย Jane Simoni เป็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยและไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูกและมีส่วนร่วมในการพัฒนาลูกในด้านต่างๆ (Center for Mental Health in Schools at UCLA, 2003) กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูล

สถานการณ์ หรือประสบการณ์ โดยสมาชิกในกลุ่มจะมีการดูแลซึ่งกันและกัน มีการประชุม แลกเปลี่ยนข้อมูลของสมาชิกภายในกลุ่ม (Lieberman, 1986) เพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยวในการเผชิญปัญหา และมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งสมาชิกยังได้มีการแลกเปลี่ยนคำแนะนำในการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้สมาชิกบรรเทาความกังวลเกี่ยวกับปัญหา สามารถข้ามผ่านและแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ไปด้วยดี (Reissman, 1965) นอกจากนี้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันยังทำให้เกิดการพัฒนาตนเองของสมาชิก และมีส่วนร่วมกับการส่งเสริมพัฒนาการของลูกเป็นอย่างดี (Borkman, 1990; Powell, 1987) กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีขั้นตอนในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ (Center for Mental Health in Schools at UCLA, 2003)

ขั้นที่ 1 การเริ่มต้นกระบวนการ (getting started) เป็นขั้นตอนในการกำหนดโครงสร้างของกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน กำหนดบทบาทผู้นำกลุ่ม สร้างข้อตกลงร่วมกัน กำหนดเวลาและสถานที่จัดประชุม โดยผู้นำกลุ่มจะมีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และสาธิตเพื่อให้ผู้ปกครองและสามารถดำเนินการกลุ่มด้วยตนเองได้

ขั้นที่ 2 การฝึกอบรมผู้ปกครอง (parent training) เป็นขั้นตอนในการสอนและแนะนำผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจหรือทักษะในการดำเนินการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันผ่านการจัดประชุมและฝึกปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นการอธิบายโมเดลการดำเนินการกลุ่ม และการให้คำแนะนำและสาธิตผู้ปกครองเกี่ยวกับการดำเนินการกลุ่ม เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถดำเนินการกลุ่มได้ด้วยตนเอง ระยะที่ 2 เป็นการให้ผู้ปกครองฝึกทักษะการดำเนินการกลุ่มด้วยตนเองให้เกิดความมั่นใจ และระยะสุดท้าย เป็นระยะที่ผู้ปกครองดำเนินการกลุ่มด้วยตนเอง โดยมีผู้นำกลุ่มคอยให้คำปรึกษา กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมมีดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การปฐมนิเทศ (introduction and guidelines)

เป็นกิจกรรมในการให้ข้อมูลผู้ปกครองเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินการประชุมและโมเดลของกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยผู้นำกลุ่มเป็นผู้ให้ข้อมูล จากนั้นผู้ปกครองอธิบายความต้องการจากกลุ่มและกำหนดข้อปฏิบัติในการอภิปรายร่วมกัน

กิจกรรมที่ 2 รูปแบบการประชุม 4 ส่วน (the four-part meeting format)

เป็นกิจกรรมในการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นต่างๆ โดยแบ่งเป็นการประชุม 4 ส่วน ดังนี้ 1) การเสนอรูปแบบการอภิปราย คือ การกำหนดระยะเวลาและข้อปฏิบัติในการอภิปราย โดยผู้นำกลุ่มเป็นผู้อธิบายเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในการอภิปราย โดยเริ่มจาก

การแนะนำตัวของผู้ปกครอง และอภิปรายปัญหาหรือประเด็นที่ได้กำหนดร่วมกัน จากนั้น ผู้ปกครองร่วมกันกำหนดระยะเวลาในการอภิปราย 2) การเสนอประเด็นที่สนใจอภิปราย คือ การแสดงความคิดเห็นหรือแนะนำประเด็นที่จะอภิปราย โดยผู้ปกครองร่วมกันคัดเลือกและ ลงคะแนนเพื่อเลือกประเด็นการอภิปราย 3) การดำเนินการอภิปราย คือ การพูดแสดง ความคิดเห็นในประเด็นที่ได้คัดเลือก โดยผู้ปกครองสนทนาและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน 4) การสรุปการอภิปราย คือ การพูดคุยประเด็นที่สำคัญของการอภิปรายทั้งหมด โดยผู้ปกครอง ร่วมกันสรุปประเด็น

กิจกรรมที่ 3 การดำเนินการอภิปรายโดยผู้ปกครอง (parents turn) เป็น กิจกรรมการสนทนาเกี่ยวกับประเด็นการอภิปรายซ้ำอีกครั้ง โดยผู้ปกครองเป็นผู้ทบทวนประเด็น ต่างๆในการอภิปรายทั้งหมด

กิจกรรมที่ 4 การให้คำแนะนำแบบ wise (WISE advice) เป็นกิจกรรมใน การฝึกฝนให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองท่านอื่น โดยใช้การยกตัวอย่างสภาพปัญหาหรือสถานการณ์ คิดค้นวิธีการแก้ปัญหาเชิงบวก และรับคำ แนะนำจากสมาชิกผ่านคำถาม 4 ข้อ ดังนี้ 1) ผู้ปกครองท่านนั้นต้องการรับคำแนะนำหรือไม่ (W = Does the person want to hear advice ?) 2) ท่านได้พูดถึงความพยายามของผู้ปกครองที่ได้ทำ แล้วหรือไม่ (I = Are you informed about that the person has already tried?) 3) คำแนะนำ ของท่านเป็นคำแนะนำที่ท่านได้นำไปใช้และประสบผลสำเร็จมาก่อนหรือไม่ (S = Has the advice you want to give been successful for you? 4) ขณะที่ท่านกำลังให้ความช่วยเหลือหรือ ให้คำแนะนำ ท่านได้แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจต่อผู้ปกครองท่านนั้นด้วย หรือไม่ (E = Are you trying to be empathetic and caring as well as helpful?)

กิจกรรมที่ 5 การดำเนินการกลุ่มโดยผู้ปกครอง (on their own) เป็น กิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองได้ทดลองดำเนินกระบวนการกลุ่มสนับสนุนด้วยตนเอง โดยเริ่มจาก การคัดเลือกผู้นำกลุ่มใหม่จากสมาชิกภายในกลุ่มและดำเนินการใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่ง กันและกัน และผู้นำกลุ่มเดิมเป็นเพียงผู้เข้าร่วมประชุมเท่านั้น

กิจกรรมที่ 6 การสรุปการอภิปราย (consolidation and good-byes) เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองได้สะท้อนความรู้สึก ประสบการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยผู้ปกครอง ร่วมกันสรุปการอภิปรายทั้งหมด และปิดการประชุม

ขั้นที่ 3 การให้คำปรึกษากรอบ (off-site consultation) เป็นขั้นตอนที่ ผู้ปกครองซักถามข้อสงสัยและรับคำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกัน

และจากผู้นำกลุ่ม โดยผู้นำกลุ่มจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้คำปรึกษาเมื่อผู้ปกครองต้องการ เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถดำเนินกระบวนการกลุ่มได้ด้วยตนเอง

การศึกษาผลการใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน สำหรับผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายของ Solomon และคณะ (2001) พบว่า ผู้ปกครองที่เข้าร่วมการใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันจำนวน 56 คน ได้รับความรู้และความเข้าใจในการดูแลเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ Simoni และ Adelman (1993) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในเขตเมืองจำนวน 3 โรงเรียน โดยนำกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันไปใช้กับผู้ปกครองชนกลุ่มน้อย ที่มีรายได้น้อย พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมภายในโรงเรียนเพิ่มขึ้นและมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่ในระดับมาก

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว และลักษณะเฉพาะของกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยและไม่ค่อยให้ ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างและทดลองใช้โปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอายุ 3-5 ปี ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของตนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก อีกทั้งเป็นแนวทางให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองอย่างยั่งยืน อันจะทำให้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามการวิจัย

1. ผลของการใช้โปรแกรมฯ ก่อนและหลังเป็นอย่างไร และหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ผู้ปกครองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแตกต่างกันหรือไม่
2. โปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กมีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างและทดลองใช้โปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ด้าน คือ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้

สมมติฐานการวิจัย

Simoni และ Adelma (1993) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในเขตเมืองจำนวน 3 โรงเรียนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันกับผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยและผู้ปกครองที่เป็นชนกลุ่มน้อย โดยการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มผู้ปกครองที่เข้าร่วมการใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมภายในโรงเรียนเพิ่มขึ้นและมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่ในระดับมาก

Solomon และ คณะ (2001) ได้ศึกษาผลการใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันสำหรับผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองจำนวน 56 คน พบว่า ผู้ปกครองที่เข้าร่วมการใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันได้รับความรู้และเข้าใจในการดูแลเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่ในระดับมาก

สมมติฐานของการวิจัยนี้ มีดังนี้

1. หลังการทดลองใช้โปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก สูงกว่าผู้ปกครองกลุ่มควบคุม
2. ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกันที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร คือ ผู้ปกครองของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครนครปฐม
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

2.1.1 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

สนับสนุนซึ่งกันและกัน

2.1.2 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองแบบปกติ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ส่งเสริม
พัฒนาการของเด็ก 3 ด้าน คือ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการส่งเสริม
การเรียนรู้

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง 12 สัปดาห์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองมีบทบาทในการพัฒนาเด็ก
ในลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรม การสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ รวมถึง
การสนทนาพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับตัวเด็ก

กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน หมายถึง ขั้นตอนในแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือ
ประสบการณ์ ของผู้ปกครองที่มีปัญหาและความกังวลร่วมกันด้วยความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ
เชื่อใจ และมีความจริงใจต่อกัน เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถรับมือกับปัญหา ค้นหาแนวทางแก้ไข
และก่อให้เกิดการสร้างพลังอำนาจในตนเองในการรวมกลุ่ม

**โปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกัน
และกัน** หมายถึง ระบบการดำเนินการในการนำแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ลักษณะ
ของโปรแกรมฯ เอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรมฯ และการประเมินผลการใช้โปรแกรมฯ
ผ่านการใช้กระบวนการกลุ่มสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือประสบการณ์
ของผู้ปกครองที่มีปัญหาและความกังวลร่วมกันเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กอายุ 3-5 ปี ด้วย
ความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ ความเชื่อใจ และมีความจริงใจต่อกัน เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถรับมือ
กับปัญหา ค้นหาแนวทางแก้ไข และก่อให้เกิดการสร้างพลังอำนาจในตนเองในการส่งเสริม
พัฒนาการของเด็ก ประกอบด้วย กิจกรรมการประชุม 4 ส่วน กิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการลูก
กิจกรรมการให้คำแนะนำแบบwise และกิจกรรมการสรุปการอภิปราย เนื้อหาในโปรแกรมฯ
ประกอบด้วย พัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอายุ 3-5 ปี แบ่งการดำเนินการ

ออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเริ่มต้นกระบวนการ ขั้นที่ 2 การฝึกอบรมผู้ปกครอง ขั้นที่ 3 การดำเนินการอภิปรายโดยผู้ปกครอง และขั้นที่ 4 การให้คำปรึกษาอกรอบ มีระยะในการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ 12 สัปดาห์

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก หมายถึง การที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การเข้าร่วมกิจกรรม ที่เกี่ยวกับส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองแบ่งได้ 3 ด้าน ดังนี้

ด้านการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ปกครองพัฒนาตนเองให้มีความเข้าใจและมีทักษะในการอบรมเลี้ยงดู โดยการร่วมกิจกรรมและประชุม การศึกษาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการอบรมเลี้ยงดูกับเด็กที่บ้าน

ด้านการติดต่อสื่อสาร หมายถึง การที่ผู้ปกครองรับหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และข่าวสารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผ่านวิธีการต่างๆ ทั้งรูปแบบการสื่อสารทางเดียวและสองทาง ได้แก่ การพูดคุย โทรศัพท์ แฟ้มสะสมผลงาน และจดหมายข่าว

ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้ปกครองส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กที่สอดคล้องกับหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นที่บ้าน และห้องเรียนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองแบบปกติ หมายถึง วิธีการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองในส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก โดยผ่านการจัดกิจกรรมการประชุมให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมการเรียนรู้ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การรายงานพัฒนาการของเด็ก และการจัดกิจกรรมต่างๆ

ผู้ปกครอง หมายถึง พ่อแม่ หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็ก ทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู และเป็นผู้ปกครองของเด็กอายุ 3-5 ปี ในศูนย์พัฒนาเด็กเทศบาลนครนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก